

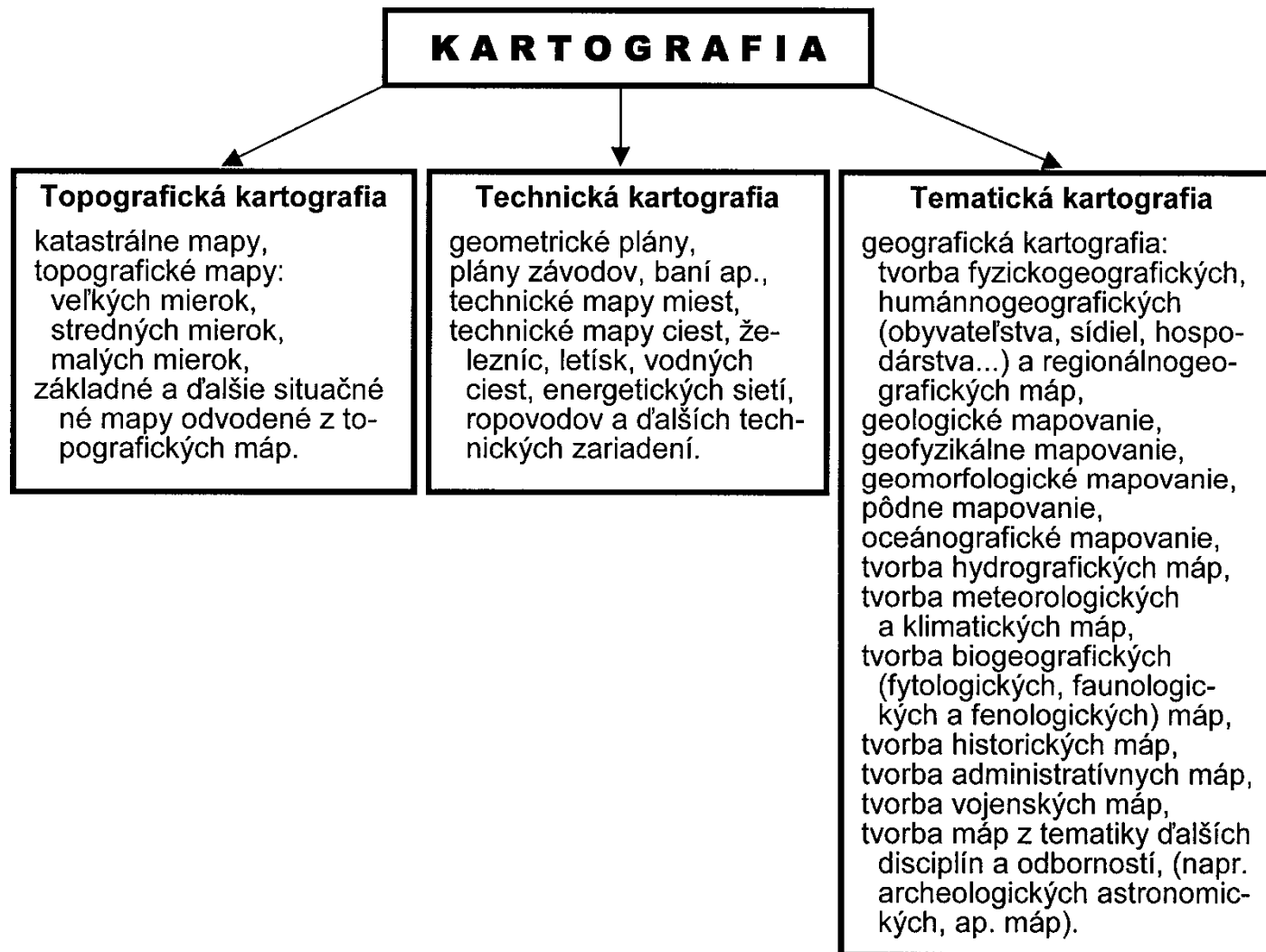
Tematická kartografie

Pojem tematická kartografia

Tematická kartografia – (podľa Britskej kartografickej spoločnosti) je veda, technika a umenie tvorby tematických máp vrátane ich štúdia ako vedeckých dokumentov a umeleckých výtvorov (1964)

Tematická mapa – (podľa Medzinárodnej kartografickej asociácie - ICA) je definovaná ako mapa, ktorej obsahom je znázornenie ľubovoľných prírodných a socioekonomických javov (objektov a procesov), ale tiež ich vzájomných vzťahov (1973).

Členenie kartografie podľa tematiky obsahu máp

Mapa a tematická mapa

Mapa:

- je symbolický (znakový) obraz geografickej reality zobrazujúci vybrané javy a charakteristiky; je výsledkom tvorivého úsilia autora, ktorý urobil výber; je určená na také používanie, pri ktorom priestorové relácie majú primárnu dôležitosť

Poslanie mapy:

- **grafické médium** s poslaním zobrazovania geografických dát efektívnym účelovým spôsobom
- **pamäťové médium** s poslaním úschovy dát veľmi efektívnym a vysokokapacitným spôsobom
- **priestorový register** (ukazovateľ, indexácia) s poslaním evidovať každý objekt na mape, ktorý je vyjadrený hranicami alebo identifikovaný názvom, resp. značkou vysvetlenou v legende
- **objekt vedeckého výskumu** umožňujúcemu analýzu obsahu máp, ktorá umožňuje tvorbu rôznych vedeckých hypotéz týkajúce sa priestorových usporiadaní (povrchov) a vzťahov (teória centrálnych miest, priestorová autokorelácia, ...).

Funkcia a účel mapy:

Funkcia mapy je širší pojem ako účel mapy.

Účel mapy je jej schopnosť uspokojovať určité konkrétne potreby jej používateľov.

Každá mapa, aj keby mala len jeden účel, je spravidla polyfunkčná

Funkcie mapy pomáhajú plniť nejaký účel, a nie naopak. Márne by nejaká mapa deklarovala napríklad turistický účel, ak nie je schopná plniť funkcie podporujúce jeho dosiahnutie.

Ako informačné médium mapa poskytuje dve základné informácie:

- **lokalizačnú**, t. j. popis polohy, geometrie a vzájomných priestorových vzťahov znakových modelov (prvkov) zobrazovaných geografických objektov a javov na zemskom povrchu
- **obsahovú** alebo **atribútovú**, ktorá popisuje vlastnosti zobrazovaných geografických objektov a javov formou charakteristík mapových znakov (kvalitatívne, kvantitatívne a identifikačné charakteristiky - pozemok, cena pozemku, meno vlastníka pozemku).

Rozlišovacia úroveň mapy:

- *identifikácie najmenej jednotky v mape v súvislosti s mierkou a účelom mapy. Čím je mierka mapy väčšia, tým je aj jej rozlíšenie väčšie. V praxi sa považujú mapové prvky alebo **details do veľkosti 0,2 mm za rozlíšiteľné**. Určité kritériá rozlišovania sa uplatňujú aj pri generalizácii máp*

Presnosť mapy:

- *predstavuje rozdiel súradníc objektu v mape a v teréne*

Atlas

Atlas je súbor máp spojených tematikou, účelom, generalizáciou a ďalšími systémovými hľadiskami, spracovaný koncepčne a graficky ako jednotné dielo. Názov atlas pochádza od stredovekého holandského kartografa Gerarda Kremera (Mercatora), ktorý roku 1595 použil tento názov na obale veľkoformátového (a objemného) súboru máp v knižnej väzbe.

Klasifikácia atlasov:

***Podľa účelu:** plánovací atlas, príručný atlas, školský atlas, vreckový atlas, navigačný, encyklopedický atlas a ďalšie.*

***Podľa tematiky:** autoatlas, historický atlas (aj dejepisný atlas, resp. atlas dejín), hospodársky atlas, klimatický atlas (aj atlas podnebia), politický atlas, turistický atlas a množstvo ďalších atlasov, napr.: geologický, oceánografický, dopravy, obyvateľstva (hustoty, vekovej, profesionálnej skladby, zdravia ap.), priemyslu, foriem georeliéfu (geomorfologických tvarov) ap.*

Kartografické dielo

Za **kartografické (mapové) dielo** sa považuje mapa, mapový atlas, glóbus, t. j. každé kartografické (mapové) vyjadrenie zemského povrchu, kozmu, kozmických telies alebo ich častí (aj k nim patriacich objektov, javov a ich charakteristík), spolu s textovými, obrazovými a inými doplnkami.

Mapové dielo:

- je súhrn mapových listov súvislo pokrývajúcich územie, ktoré v danej mierke nemožno zobrazit' na jednej mape. Mapové dielo má jednotný klad mapových listov, systematické označenie mapových listov, jednotný značkový kľúč (legendu), jednotné kartografické zobrazenie a spravidla aj jednotnú mierku - užšie chápanie.

- je každá mapa – širšie chápanie

Pôvodná a odvodená mapa

Pôvodná mapa je originálna mapa, ktorá vznikla na základe priameho pozorovania, merania, topografického či tematického mapovania, leteckého či kozmického snímkovania, resp. akoukoľvek inou originálnou cestou, len nie odvodením (odkopírovaním, prevzatím z inej mapy).

- pôvodnými mapami sú napr. topografické mapy

Odvodená mapa vzniká z inej mapy:

- prevzatím obsahu v podstatnom rozsahu,
- generalizovaným (zovšeobecneným) prevzatím,
- redukovaným (čiastočným, výberovým) prevzatím,
- prepracovaním.

Tematická mapa

Tematická mapa je mapa zobrazujúca spravidla na topografickom podklade rôzne prírodné (geologické, geofyzikálne, fyzickogeografické, geomorfologické atď.) alebo spoločenské (humánogeografické, demografické, kultúrne ap.) objekty, javy a/alebo ich charakteristiky (napr. vodohospodárska, cestná, klimatická mapa ap.).

Druhy tematických máp

administratívna mapa – mapa s hranicami administratívnych jednotiek (u nás sa používa aj názov *mapa správneho rozdelenia*),

archeologická mapa – mapa zobrazujúca archeologické náleziská,

astronomická mapa – mapa zobrazujúca astronomické objekty s podrobnejším rozlíšením ako hviezdna mapa (s označením veličín hviezd a ďalšími charakteristikami),

automapa – mapa zobrazujúca cestnú sieť, jej klasifikáciu a vybavenosť; obsahuje informácie o vzdialenostiach medzi sídlami a ďalšie informácie vhodné pre autoprepravcov a autoturistov; súbor automáp sa nazýva **autoatlas**

banská mapa – mapa zobrazujúca podzemné banské priestory a k nim patriace nadzemné zariadenia; rozlišujú sa banské mapy základné (vo veľkých mierkach 1:500, 1:1 000, 1:2 000), plánovacie, vetracie, požiarne, obzorové, dopravných ciest, rozvodu vody, stlačeného vzduchu, elektrickej energie, geologicko-technické, evidencie zásob a ďalšie (prehľadné banské a povrchové mapy väčších oblastí v mierkach 1:5 000, 1:10 000, banské mapy dobývacích priestorov ap.),

batymetrická mapa – mapa oceánov, morí, jazier, riek ap. so zobrazením hĺbok dna pomocou izobát,

biogeografická mapa – mapa výskytu a rozlišovania druhov rastlínstva a živočíšstva,

botanická mapa – mapa rozšírenia rôznych druhov rastlínstva s ich rôznymi charakteristikami,

cestná mapa – mapa cestnej siete s diferenciáciou ciest a ich charakteristikami,

dejepisná mapa – spravidla školská mapa s dejepisným obsahom, ktorý sa využíva najmä pri výučbe dejepisu (spravidla synonymum termínu **historická mapa**),

demografická mapa – mapa zobrazujúca rozmiestnenie obyvateľstva a najmä charakteristiky obyvateľstva (hustotu, vek, zamestnanie ap.),

dopravná mapa – mapa zobrazujúca tematiku rôznych druhov dopravy,

ekonomickogeografická mapa – mapa s obsahom patriacim do ekonomickej geografie,

fenologická mapa – mapa zobrazujúca fenologickú tematiku (súvis meteorologických a biogeografických javov, napr. začiatok kvitnutia lipy malolistej ap.),

fyzická mapa – mapa fyzického povrchu Zeme, t. j. georeliéfu,

fyzickogeografická mapa – mapa s obsahom patriacim do fyzickej geografie,

geografická (zemepisná) mapa – 1. v širšom chápaní každá mapa zobrazujúca Zem alebo jej časti; – 2. v užšom chápaní mapa zobrazujúca objekty, javy a/alebo ich charakteristiky, ktoré sú predmetom štúdia geografie,

geologická mapa – mapa s obsahom patriacim do geológie,

geomagnetická mapa – mapa zobrazujúca geomagnetické údaje,

geomorfologická mapa – mapa zobrazujúca charakteristiky georeliéfu, t. j. tvary a ďalšie charakteristiky, ako aj geomorfologické procesy,

gravimetrická mapa – mapa s obsahom patriacim do gravimetrie,

historická mapa – 1. v širšom chápaní každá mapa vyhotovená v minulosti, – 2. staršia alebo aj súčasná mapa, ktorej predmetom (témou) zobrazenia je historická udalosť, situácia, vývoj ap.,

hospodárska mapa – 1. mapa s tematikou patriacou do odvetvia hospodárstva (priemyslu, poľnohospodárstva alebo iného hospodárstva); – 2. ekonomickogeografická mapa,

humánno geografická mapa – mapa s obsahom patriacim do humánnej geografie,

hviezdna mapa – mapa zobrazujúca hviezdnu oblohu alebo jej časť (nazýva sa aj mapa hviezdnej oblohy),

hydrologická mapa – mapa zobrazujúca hydrologické objekty, javy alebo ich charakteristiky,

hypsometrická mapa – mapa zobrazujúca georeliéf pomocou hypsometrických vrstiev (priestorov medzi vrstevnicami) rozfarbených najčastejšie podľa zásad: „čím vyššie tým tmavšie“ alebo „čím vyššie tým svetlejšie“,

katastrálna mapa – 1. polohopisná mapa katastrálneho územia spravidla v siahovej mierke 1:2880 vyhotovená pre potreby bývalého pozemkového katastra a pozemkovej knihy; – 2. polohopisná mapa veľkej mierky (napr. 1:1 000) zobrazujúca všetky nehnuteľnosti (pozemky, stavby ap.) s ich číselnými označeniami a ďalšími charakteristikami,

klimatická mapa – mapa s obsahom patriacim do klimatológie,

letecká mapa – mapa zobrazujúca letecké trasy, objekty a rôzne informácie potrebné na zabezpečenie leteckej dopravy; existuje aj **Medzinárodná letecká navigačná mapa** v mierkach 1:500 000 a 1:1 mil. (mapa zobrazujúca objekty a údaje potrebné na zabezpečenie leteckej navigácie),

mapa georeliéfu – dvojrozmerná mapa zobrazujúca vertikálne pomery zemskeho povrchu (kótami, šrafami, vrstevnicami ap.); trojrozmerná mapa georeliéfu sa nazýva **reliéfna mapa**,

mapa recentných (horizontálnych alebo vertikálnych) pohybov zemskej kôry – mapa zobrazujúca posuny povrchu zemskej kôry na základe vyhodnotení veľmi presných nivelácií,

mapa sklonitosti georeliéfu – mapa zobrazujúca jednu z charakteristík zemského reliéfu – sklonitosť (vyjadrenú spravidla priemerným uhlom sklonov),

mapa spektrálnych charakteristík zemského povrchu – klasifikačná mapa (alebo interpretačná schéma) vyjadrujúca spektrálne charakteristiky objektov alebo areálov leteckej alebo satelitnej snímky,

mapa správneho rozdelenia – mapa zobrazujúca územné jednotky štátnej správy (veľmi často, ale nie vždy, je to synonymum termínu *administratívna mapa*),

mapa životného prostredia – mapa zobrazujúca prírodné prostredie, hranice rôznych druhov chránených území (rezervácie, chránené prírodné výtvyry ap.) s informáciami o kvalite životného prostredia a jeho ochrane,

morfometrická mapa – mapa zobrazujúca morfometrické charakteristiky georeliéfu (sklony, spádové krivky, orientáciu georeliéfu atď.), ale aj iného objektu alebo javu, ktorý má morfometrické charakteristiky,

navigačná mapa – mapa slúžiaca na zabezpečenie leteckej, lodnej (riečnej, jazernej alebo námornej) navigácie,

oceánografická mapa – mapa s oceánografickým obsahom (s prevahou hydrologických a hydrografických charakteristík akvatórie),

odvetvová mapa – mapa s obsahom, ktorý reprezentuje nejaké odvetvie (úsek národného hospodárstva, napr. mapa priemyslu, poľnohospodárstva ap.),

orientačná mapa – mapa poskytujúca všetky potrebné informácie na orientáciu v priestore (teréne); tiež mapa slúžiaca na preteky v orientačnom behu,

orientačná mapa mesta – mapa zobrazujúca územie mesta s jeho objektmi a ďalšími informáciami žiadanými obyvateľmi a návštevníkmi mesta (okrem podrobného zobrazenia ulíc, štvrtí, významných objektov poskytuje aj možnosť ich vyhľadávania pomocou orientačnej siete a registra názvov (starší názov: *orientačný plán mesta*),

orohydrografická mapa – mapa vyjadrujúca len dva hlavné prvky: orografiu a hydrografiou,

panoramatická mapa – mapa v perspektívnom, axonometrickom alebo inom zobrazení poskytujúca panoramatický pohľad na zobrazované územie (aby sa panoramatický obraz mohol považovať za mapu, musí obsahovať mapové znaky, napr. turistický zaujímavých objektov),

plavebná mapa – synonymum termínu *navigačná mapa* rieky alebo mora, zálivu, jazera ap., ak obsahuje nevyhnutné informácie na zabezpečenie plavby,

politická mapa – mapa zobrazujúca politické členenie územia (štáty),

prognostická mapa – syntetická mapa zobrazujúca prognózu nejakého javu (aj *predpovedná mapa*),

propagačná (reklamná) mapa – mapa slúžiaca na propagáciu, reklamu; môže to byť veľkorozmerná (billboardová alebo nástenná) mapa alebo mapa malého formátu (spracovaná aj ako *prospektová mapa*) zvyrazňujúca nejakú tému,

prospektová mapa – mapa v prospekte, spracovaná v štýle (forme) prospektu (často to býva štylizovaná alebo obrázková, panoramatická mapa),

regionalizačná mapa – syntetická mapa zobrazujúca členenie určitého územného celku (kontinentu, štátu ap.) na regióny, ktoré sa chápu za homogénne a neopakovateľné územné jednotky vyčlenené na základe metód geografickej regionalizácie,

reliéfna mapa – mapa fyzicky, trojrozmerné zobrazujúca georeliéf (povrch Zeme) alebo povrch Mesiaca či iného kozmického telesa,

seizmická mapa – mapa zobrazujúca seizmické javy (miesta, oblasti so zemetraseniami, intenzitu zemetrasení ap.),

sociálno-geografická (v odbornej literatúre aj *sociogeografická*) *mapa* – mapa s obsahom patriacim do sociálno-ekonomickej (socioekonomickej) geografie, ktorá sa novšie označuje aj ako humánna geografia,

synoptická mapa – 1. komplexná mapa počasia; – 2. v staršom chápaní komplexná mapa,

štatistická mapa – mapa zobrazujúca štatistické ukazovatele,

taktická mapa – spravidla vojenská mapa zameraná na taktické činnosti,

technická mapa – mapa veľkej mierky s podrobným zobrazením topografických objektov a technických zariadení, napr. *technická mapa mesta* (mapa veľkej mierky zobrazujúca objekty, zariadenia a informácie týkajúce sa technickej vybavenosti mesta; slúži na prevádzkové, projekčné, plánovacie a evidenčné ciele),

technickohospodárska mapa – mapa vyhotovovaná od r. 1962 v súradnicovom systéme S-42 a od r. 1969 v S-JTSK v mierkach 1:1 000, 1:2 000 a 1:5 000 zobrazujúca hlavne technické a hospodárske objekty a ich charakteristiky,

tektonická mapa – mapa s obsahom patriacim do tektoniky (súčasť geológie ako disciplíny, ktorá sa zaoberá vznikom, priebehom a charakterom pohybov a porúch v zemskej kôre),

turistická mapa – mapa zobrazujúca objekty, javy a rôzne ďalšie informácie poznávané turistami, t. j. turistická mapa pre pešiu letnú, zimnú, vodnú ap. turistiku; termín sa často zužuje len na mapy pre pešiu letnú turistiku,

vojenskogeografická mapa – spravidla všeobecnogeografická mapa zvyrazňujúca niektoré prvky obsahu (napr. georeliéf, cesty ap.) z vojenského hľadiska,

vrstevnicová mapa – mapa na ktorej je georeliéf zobrazený vrstevnicami (izohypsami),

výškopisná mapa – mapa zobrazujúca prednostne alebo výhradne výškopis (spravidla vrstevnicami a číselnými výškovými údajmi (kótami), doplnená aj orografickými názvami),

železničná mapa – mapa zobrazujúca železničnú trať alebo železničnú sieť s informáciami vzťahujúcimi sa na ne; existuje aj *Jednotná železničná mapa* – účelová (technická) tematická mapa veľkej mierky zobrazujúca objekty a zariadenia vnútri ochranného pásma štátnych železníc; používa sa na prevádzkové, plánovacie, projekčné a evidenčné ciele; *mapa železničnej vlečky* (mapa zobrazujúca priestor, objekty a zariadenia železničnej vlečky spolu s ďalšími sprievodnými informáciami); *mapa železničných tratí* (mapa zobrazujúca sieť železníc v rôznom členení, napr. medzinárodné, vnútroštátne, elektrifikované, jedno- a viackoľajové, pre osobnú, rýchlikovú, nákladnú dopravu ap.),

Mapový podklad

Každá mapa má okrem **tématického obsahu mapy** (vlastného znakového obsahu) aj svoj **mapový podklad** (matematicko-grafický základ)

Mapový podklad sa skladá z **mapovej osnovy** a do nej vnesených **mapových podkladových** (situačných) **prvkov**.

Mapová osnova

Mapová osnova je konkrétny, dvojdimenzionálny (resp. trojdimenzionálny) útvar definovaný vhodne zvoleným systémom pevných (konštrukčných) bodov alebo čiar, ktoré vymedzujú vytváranú mapu (pole mapy) z matematicko-geometrického hľadiska v súlade s jej účelom.

Funkciu mapovej osnovy plní:

1. kartografické zobrazenie:

mapová osnova skonštruovaná v nejakom kartografickom zobrazení

2. schéma:

mapová osnova skonštruovaná v nejakej technickej projekcii alebo je bezprojekčná

3. anamorfóza (anamorfná konštrukcia):

mapová osnova skonštruovaná podľa iného špeciálneho pravidla (napr. úmernosť admin. jednotiek nie podľa rozlohy, ale podľa počtu obyvateľov atď.)

Druhy mapových osnov:

- **pôvodná mapová osnova**, ktorá sa konštruuje pre novovytvárané mapy:

v prípade topografickej mapy má podobu konštrukčného listu, na ktorom je vynesene niekoľko pevných bodov a spravidla aj rám mapy,

v prípade tematickej mapy to býva spravidla rámom vymedzené pole mapy s obrazom zemepisnej siete,

- **prevzatá mapová osnova**, ktorá má spravidla podobu výtlačku alebo kópie topografickej alebo inej vhodnej mapy, ktorá je vyhovujúco (z hľadiska vytvárateľnej mapy) zaplnená prvkami topografického alebo snímkového podkladu.

Semiotika a grafická semiotika

Semiotika (*semiológia*) je systém poznatkov (teória, veda) o znakoch a znakových systémoch, o ich podstate, fungovaní, vzťahoch k mysleniu a k objektívnej realite.

Znak je vec (predmet, objekt, prejav) materiálnej (kríž, plameň, grafický znak, symbol ap.) alebo nemateriálnej povahy, no vnímateľný zmyslami človeka (napr. hvizd, vôňa ap.), ktorý zastupuje iný predmet, objekt, prejav v určitom je dorozumievacom (komunikačnom) systéme.

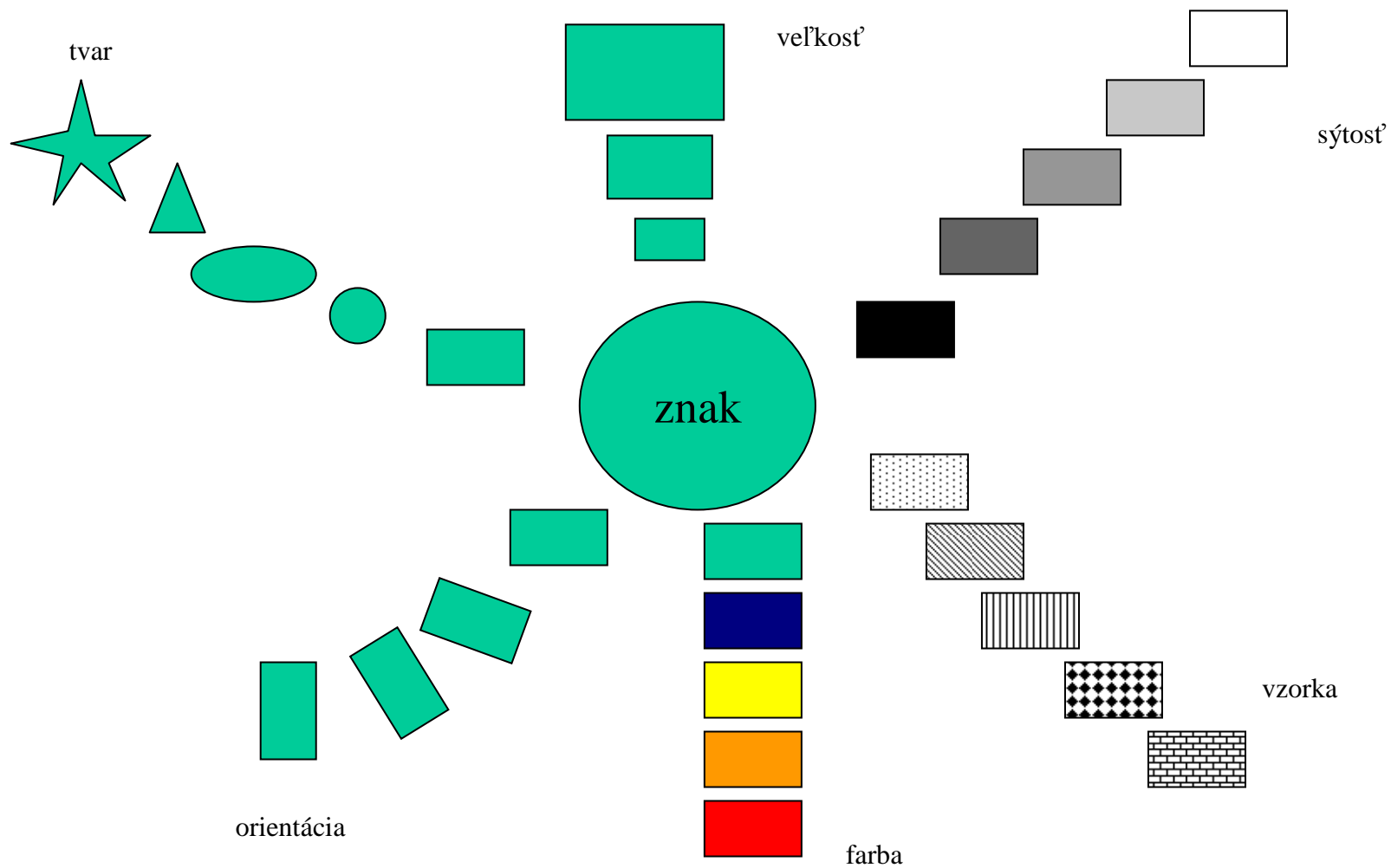
Grafická semiotika je semiotika grafických znakov a grafických znakových systémov. Systém mapových znakov je jeden zo systémov grafickej semiotiky. Grafickú semiotiku rozpracoval Francúz Jaques Bertin a zahrnul do nej problematiku obrazov, tabuliek grafov, diagramov, sietí a máp.

Téza J. Bertina:

Grafik na to, aby sa mohol vyjadriť, disponuje škvrnou, ktorá má **šesť grafických premenných:**

- veľkosť
- sýtosť
- vzorku
- farbu
- orientáciu
- tvar

Grafické premenné podľa J.Bertina

Grafické premenné

Grafická premenná je variabilná vlastnosť grafického prvku v mape. Grafické premenné hrajú podstatnú úlohu pri tvorbe mapového znaku a následne v kartografickom označovaní a v kartografickom vyjadrovaní.

Sú to vlastnosti mapového znaku, vďaka ktorým sa realizuje schopnosť znaku byť nositeľom rôznych významov a významových variácií.

Grafické premenné zoradené podľa dôležitosti v kartografii:

- tvar, veľkosť, farba, sýtosť, vzorka, orientácia
- *poradie nie je striktné platné vo všetkých prípadoch ich aplikácií na mapách. (napr., v prípade mapových areálov na prvom mieste je veľkosť areálu a jeho farba, v prípade čiernobielej mapy je to veľkosť a sýtosť mapového znaku ap.)*
- *zvyčajne sa sýtosť pokladá za jednu z vlastností farby - základných premenných tak ostane päť: tvar, veľkosť, farba, vzorka, orientácia.*

Grafické premenné

Tvar:

Tvar sa chápe ako sortiment foriem figurálnych mapových znakov a ich grafických komponentov. Tvary areálov a priebehy čiar sú dané ich topológiou, a preto nie sú grafickými premennými.

Veľkosť:

Veľkosť hrá dôležitú úlohu najmä v prípade figurálnych znakov a spolu so zásadou proporcionality veľkostí sú dôležité pri vnímaní diagramových znakov.

V prípade čiarových mapových znakov sa táto grafická premenná chápe ako hrúbka (šírka).

Veľkosť areálov mapy je daná ich topológiou, a preto nie je grafickou premennou – tou je veľkosť grafických elementov vzoriek (štruktúr) vyplňajúcich areál

Farba:

*Farba (ako grafická premenná) sa týka všetkých troch skupín mapových znakov (figurálnych, čiarových a veľmi významná je pre areálové znaky). Pri mapovom označovaní sa využívajú najmä **tri parciálne vlastnosti farby:***

farebný tón – vlastnosť ľudského oka vnímať rôzne farby ako viditeľné časti spektra

sýtosť farby – podiel, percento chromatickej farby („farebnej“ farby, bez čiernej, sivej a bielej) na bielom pozadí; v prípade achromatickej farby (bielej, čiernej a všetkých odtieňov sivej) sa tento podiel nazýva intenzita, ktorá je merateľná, ako aj jej jednotlivé stupne (intervaly), ktoré sa nazývajú gradácie

jas farby – svietivosť, čistota farby, ktorá je však pri využití v kartografii prakticky nemerateľná, a preto sa s ňou narába empiricky

Vzorka:

Vzorka (angl. pattern) sa skladá z grafických elementov rôzneho tvaru, veľkosti, farby (farebného tónu, sýtosti a jasu), orientácie a usporiadaní.

Vzorkované môžu byť figurálne znaky, čiarové znaky, ale najmä areály, v ktorých je vzorka ďalším (po farbe) dôležitým výrazovým prostriedkom.

Rozlišuje sa bodková, čiarová a figurálna vzorka .

S termínom grafická vzorka sa prelína termín textúra, ktorá znamená rozlišovanie hustoty prvkov vzorky, spôsobu usporiadania jej elementov (do paralelných riadkov ako tlačенý text – odtiaľ názov textúra – do križujúcich sa riadkov, t. j. mriežky, resp. tkaniva, do buniek ap.), orientácie usporiadania (horizontálneho, vertikálneho, diagonálneho ap.)

Grafické premenné

Orientácia:

Orientácia figurálneho mapového znaku (mapovej morfémy, mapovej grafémy) je umiestnenie znaku alebo textúry vzorky areálového znaku v určitom smere: vertikálne, horizontálne, alebo v inom definovanom smere, pričom každý smer musí byť identifikovateľný a odlišiteľný od ostatných aplikovaných smerov.

Orientácia čiarového mapového znaku (napr. rieky, hranice, cesty ap.) nie je ale grafickou premennou, pretože je daná jeho topologickými vzťahmi.

Grafické premenné v počítačovej kartografii:

V počítačovej kartografii sa početnosť grafických premenných zväčšuje vzhľadom na možnosti, ktoré poskytujú technické zariadenia a jednotlivé programy (softvéry).

Počítačová grafika poskytuje nové možnosti pri aplikácii grafických premenných na mapové znaky a jeho komponenty, napr. (prehľad možností nie je vyčerpávajúci):

- blikanie znakov (ich miznutie a objavovanie sa),*
- prskanie znakov,*
- pulzácia (zmena rozmerov) znakov,*
- rozpad a vznik znakov rôznorodým zložením,*
- pohyb znakov (zmena miesta po priamke, po krivke, výkyv ap.),*
- zmena farby (zmena tónu, sýtosti alebo jasú skokom, postupne ap.),*
- zmena tvaru (prechod z jedného tvaru do druhého, zaoblenie, hranatenie ap. – skokom, postupne),*
- zmena vzorky (prechod z jednej vzorky do druhej, tretej ap., rozpad plnej plochy na rôzne vzorky, resp. opačne – zlievanie sa vzoriek ap.),*
- zmena orientácie (sklon vľavo, vpravo ap.),*
- kombinácie niekoľkých zmien (naraz, postupne ap.).*

Tvorba tematických máp

Kompozícia mapy

- celkové rozloženie a usporiadanie jej kompozičných elementov

- závisí od:

účelu a mierky mapy

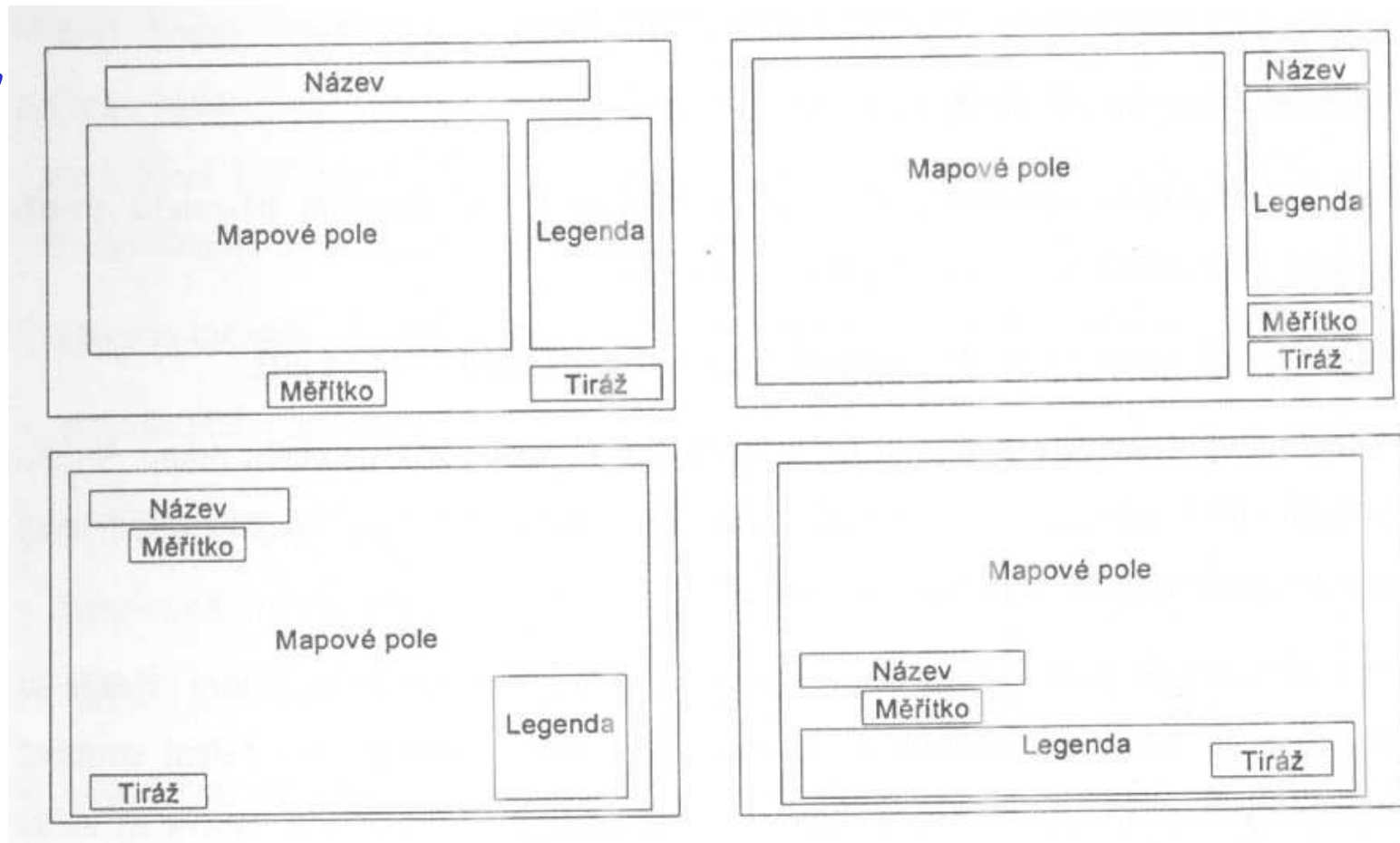
kartografického zobrazenia

tvaru a veľkosti znázorňovaného územia a formátu mapového listu

Tvorba tematických máp

Základné kompozičné prvky

- *mapové pole*
- *názov*
- *mierka*
- *vysvetlivky*
- *tiráž*

Tvorba tematických máp

Názov mapy

- obsahuje *vecné, priestorové a časové* vymedzenie tematického javu alebo skupiny, ktorý je hlavnou témou mapy
- najväčším písmom na mape, čitateľný z diaľky
- v názve sa nepoužíva slovo „mapa“

príklad:

SOBÁŠNOSŤ NA SLOVENSKU V ROKU 2000

vecné vymedzenie - priestorové vymedzenie - časové vymedzenie

Mierka mapy:

Definuje pomer zmenšenia mapy voči skutočnosti.

Výpočet pomeru (mierky) skutočných a mapových vzdialeností podľa vzťah:

$$\frac{1}{M} = \frac{d \times k}{D}$$

kde:

M - mierkové číslo

(napr. ak je mierka 1:25 000, tak M = 25 000),

d - vzdialenosť v mape,

D - vzdialenosť v skutočnosti,

k - konverzný faktor –

pomer dĺžkovej jednotky použitej v skutočnosti k dĺžkovým jednotkám použitých v mape (napr. ak je dĺžka v mape vyjadrená v cm (palcoch) a skutočná vzdialenosť v kilometroch (míľach), tak k = 100 000 (63 360)

Jednotky musia byť rovnaké napr. cm - cm

Mierka mapy

- podriadená účelu mapy

- používa sa zväčša číselná i grafická mierka

väčšinou sa používa grafická mierka:

- pri kopírovaní a zmene mierky zostáva vždy v platnosti

- pri „nezaokrúhlenej“, t.j. neštandardnej mierke by použitie číselne mierky bolo nezvyklé (napr. 1 : 235 138)

- vzťah rozlišovacej úrovne mapy a mierkového čísla – nepriama úmera

- vzťah rozlišovacej úrovne mapy a mierky mapy – priama úmera

Vysvetlivky (Legenda) mapy

- *podáva výklad použitých mapových znakov a ostatných kartografických vyjadrovacích prostriedkov vrátane farebných stupníc*
- *správne zostavenie legendy je jedným z najdôležitejších prvkov pri tvorbe mapy*
- *správne poloautomatické vytváranie legendy napr. v počítačových systémoch dodnes nie je celkom zvládnuté na požadovanej úrovni*

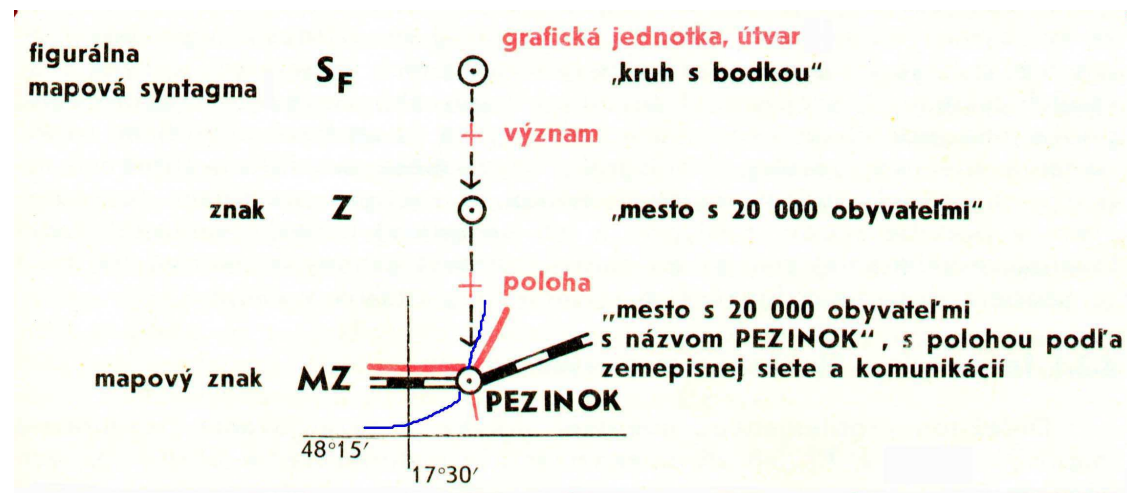
Vlastnosti tematickej legendy

- **úplnosť**: *čo je v mape je aj v legende a čo je legende je aj v mape*
- **nezávislosť**: *jednému objektu v mape sa nesmú dať priradiť dva rôzne kartografické znaky*
- **usporiadanosť**: *vysvetlenia znakov jednej triedy objektov (napr. vodstvo) sa združujú do jednej skupiny a nevyskytujú sa v iných skupinách, znaky sú rovnaké v mape aj v legende (veľkosť, farba, štruktúra, orientácia...)*
- **zrozumiteľnosť**: *čitateľnosť, ľahká zapamätateľnosť, prispôsobenosť na okruh predpokladaných používateľov*

Mapové znaky

- **M a p o v ý z n a k** je grafická jednotka, ktorá reprezentuje nejaký význam a je lokalizovaná v mape.
- *Grafická jednotka je človekom vnímateľný grafický útvar.*
- *Znak je grafická jednotka, ktorá zastupuje nejaký význam, reprezentuje nejaký pojem.*
- *Poloha znaku v mape sa určuje najmenej dvoma spôsobmi:*
  - *pomocou súradníc (geografických, pravouhlých, polárnych, prípadne iných),*
  - *pomocou geografických identifikátorov (adres, situačnej lokalizácie, priestorového vzťahu k ostatným znakom mapy).*

Grafická jednotka, znak a mapový znak:

Figurálne mapové znaky – delenie:

Nemotivované:

Geometrické:

Konvexné:

kruh	●
polkruh	◐
elipsa	◌ ◐
trojuholník	▲ ▽ ▴
štvorec	■
kosoštvorec	◊ ◆
obdĺžnik	▭ ▮
kosodĺžnik	▱ ▲
lichobežník	◒ ◓ ◔ ◕
päťuholník	⬠ ⬡ ⬢
šesťuholník	⬢ ⬤
viacuholník	⬢ ⬤

Nekonvexné:

hviezdica

šípka

ďalšie

Alfanumerické:

písmená (názvy)

B a PEZINOK

číslice (čísla)

1 127

písmená a číslice

A.b.3 2.1.c

Motivované:

symbolické

piktogramové

ikonické (obrázkové)

obrysové

plné

s výplňou

členené

kombinované

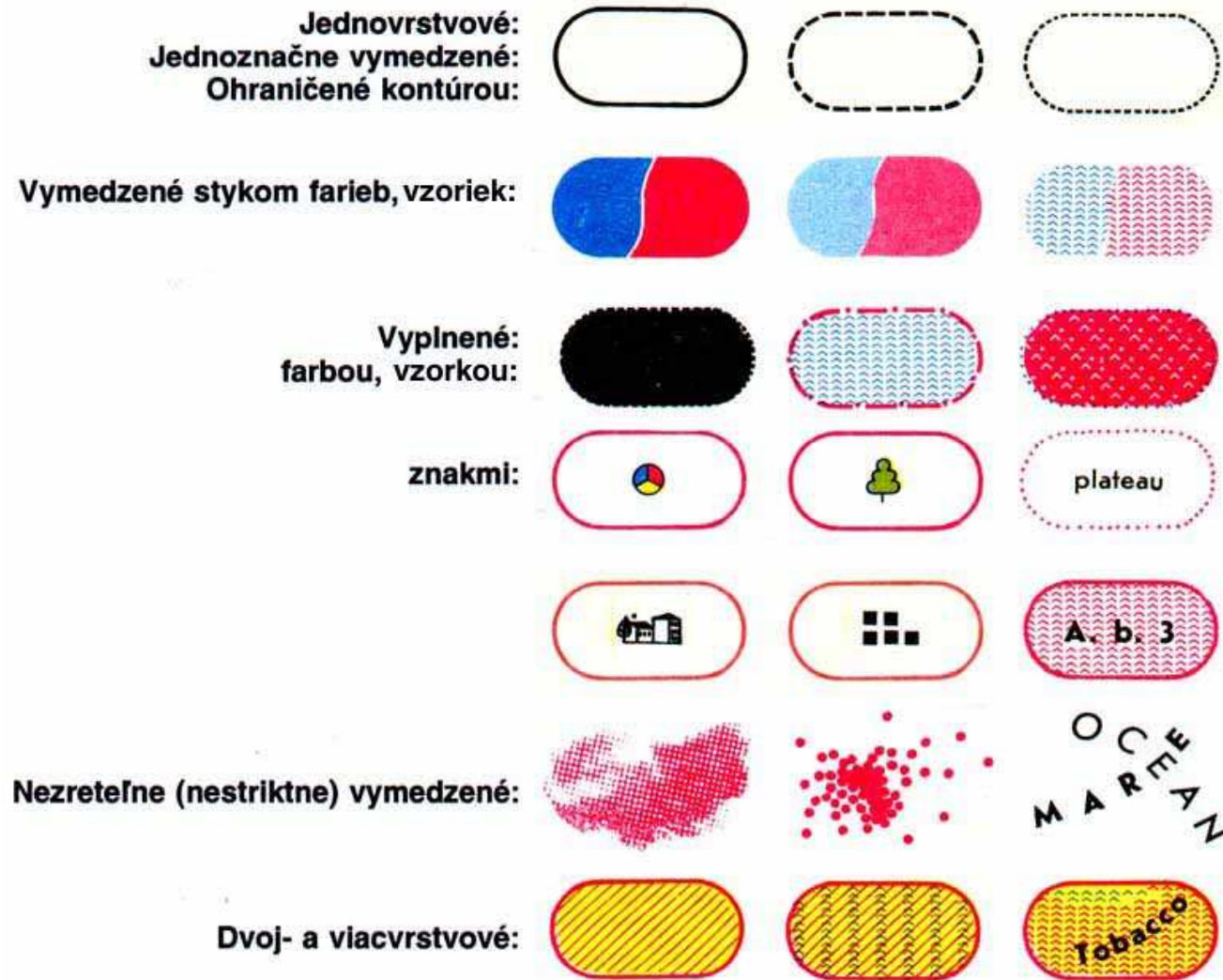

Čiarové (líniové) mapové znaky – delenie:

Jednočiarové			
plné (súvislé)			
čiarkované			
bodkované			
vzorkované			
kombinované			
Dvoj - a viacčiarové			
s rovnakými jednočiarami svetlé, súvislé, pozitívne, nesmerované, konštantnej dimenzie			
s rôznymi jednočiarami			
svetlé			
vyplnené			
farbou			
vzorkou			
dvoj - a viacfarebné			
Prerušované úsekmi			
Zvlnené			
Lomené			
Negatívne			
Smerované			
Premenlivej dimenzie			
Lemovky			

Areálové (plošné) mapové znaky – delenie:

Farby a kartografia

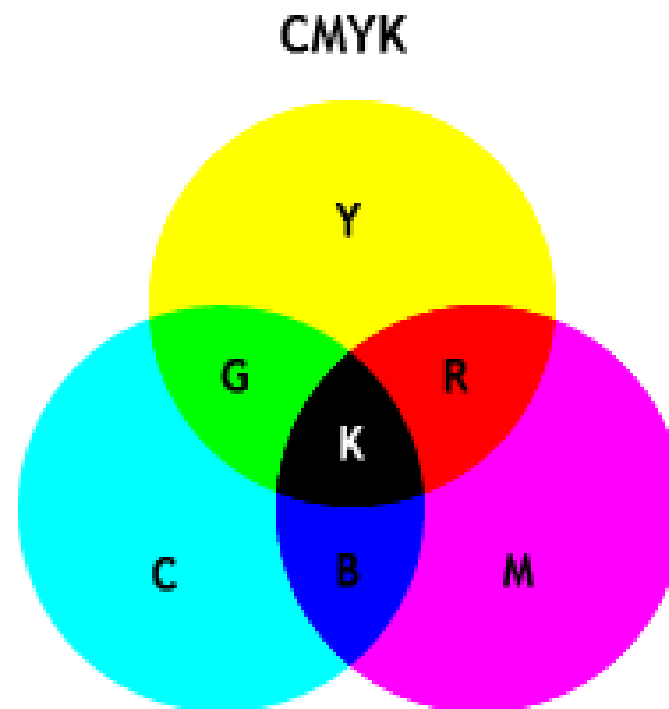
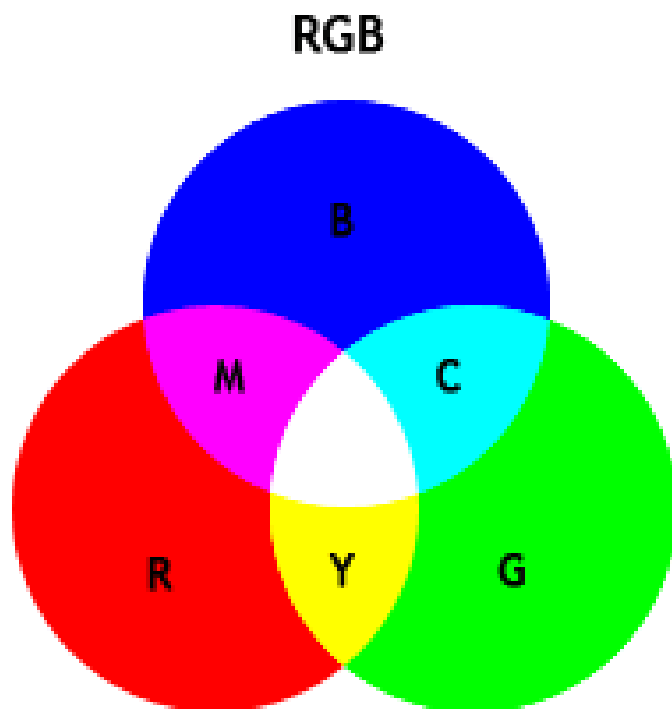
- slnečné svetlo, keď prejde cez sklenený hranol, vytvorí skupinu farieb podobnú dúhe, ktorá sa nazýva **farebné spektrum** (červená, oranžová, žltá, zelená modrá, indigová, fialová)
- vo fyzike je svetlo elektromagnetickou vlnou; farby, ktoré vnímame sa odlišujú vlnovou dĺžkou a nazývajú sa viditeľné svetlo – viditeľné spektrum
- mapy môžu byť čiernobiele alebo farebné
- farby sa delia na **chromatické** (farby) a **achromatické** (čierna, biela, odtiene šedej)

Farebné modely

- model RGB – základné farby – červená, zelená, modrá -> zmiešaním Biela
- model CMY– doplnkové farby – tyrkysová, fialová, žltá -> zmiešaním Čierna, vznikne ale špinavohnedá, preto zmena na model CMYK pridaním K (Black) v polygrafii
- model HSB
- model HLS

Farebné modely

- model RGB – základné farby – červená, zelená, modrá -> zmiešaním Biela
- model CMY– doplnkové farby – tyrkysová, fialová, žltá -> zmiešaním Čierna, vznikne ale špinavohnedá, preto zmena na model CMYK pridaním K (Black) v polygrafii

Vyjadrenie kvantity a kvality

- farebné stupnice – vyjadrujú kvantitu

správne:

správne:

nesprávne:

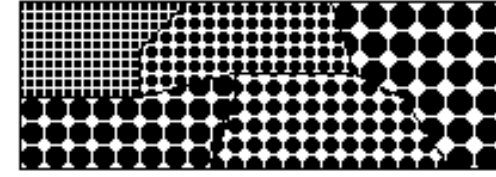
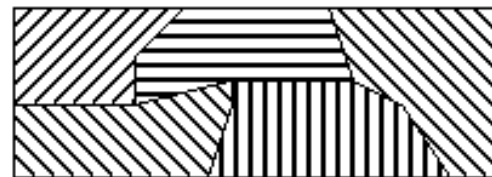
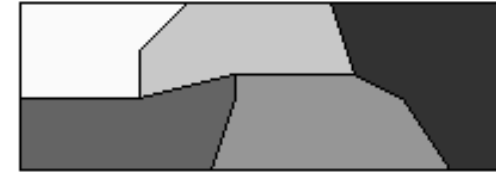

- správne pri vyjadrení kvality

nesprávne:

- pomocou šrafáže

Forma stupníc:

- začiatok aj koniec by mali byť najvýraznejšie (najsvetlejšia – najtmavšia farba)
- v jednej stupnici by sa nemal meniť graf. znak (napr. šraf)
- hustota rastra (šrafu) alebo farebné odtiene musia zodpovedať objektívne zostrojenej stupnici
- hustota šrafovania sa používa na vyjadrenie intenzity javu (najredší šraf – najmenšia hodnota, najhustejší šraf – najväčšia hodnota)
- intenzita javu sa dá vyjadriť aj hrúbkou čiar šrafu – prechody plynulé, ale opticky výrazné
- smer šrafovania by mal zostať pre celú stupnicu rovnaký
- v prípade použitia farby by celá stupnica mala byť v odtieňoch jednej farby – rozdielne farby evokujú rozdielnu kvalitu a nie kvantitu javu

Zásady používania farieb:

Charakteristika
farby:

Používané farby vo vzostupnom
poradí:

studená
teplá, aktívna
pasívna, regres.
slabá
stabilná
silná, kladná
neutrálna
progresívna
záporná

azúrová, tm. modrá, fialová, zelená
purpurová, oranžová, žltá, sv. zelená
modrá, zelená
fialová, modrá
zelená a žltá
žltá, oranžová, purpurová
žltá
oranžová, purpurová
zelená, modrá

Forma kartodiagramových stupníc:

- použitie farieb je menej zložité ako pri kartogramoch – vyjadruje totiž kvalitu a nie kvantitu javu (napr. vnútornú štruktúru)
- dôležité je dodržať systém poradia jednotlivých farieb v diagramoch na celej mape
- kvantitu javu v diagramoch vyjadrujú jeho rozmery:
  - pri použití funkčnej stupnice je číselná hodnota jednoznačná (napr. $1\text{mm}^2 \sim 10$ spojov)
  - pri použití intervalov sa uvádza jednoznačné vymedzenie:
0 – 4,9; 5 – 9,9, 10 – 14,9 ...
nie: 0 – 5; 5 – 10; 10 – 15 ...

Výbrané zásady pri tvorbe kartodiagramov:

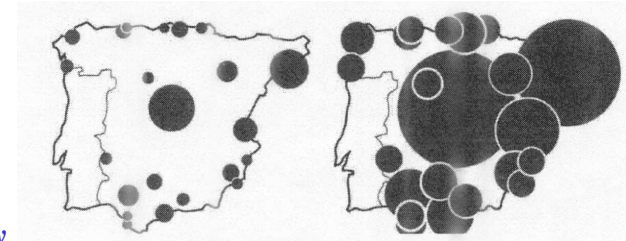
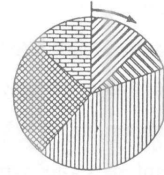
- lokalizácia: - stred základne (stĺpcové), stred (kruhové)

- začiatok a smer delenia:

kruhové – poloha 12 hod. a v smere hodin. ručičiek

stĺpcové – od základne smerom nahor

- vhodné nastavenie mierky: - ani malé – malá čitateľnosť, ani veľké – prehustenosť mapy

Iné zásady pri tvorbe kartodiagramov:

- psychofyzické aspekty: možnosť správneho odhadnutia (vnímania veľkosti) – čím menej rozmerov tým jednoduchšie (stĺpcový diagram – len výška), najčastejšie sa používa kruhový (koláčový) diagram – hoci je opticky horšie rozlíšiteľný, ľahké výpočty a najmä efektívne využitie plochy

- pri využívaní najmä počítačovej grafiky je vhodné brať do úvahy efekty optických klamov

Funkčné stupnice:

- využívajú sa pri tvorbe bodovo a plošne lokalizovaných diagramov (kartodiagramov):

- spojité: - veľkosť diagramu je vypočítaná pre každý geografický objekt individuálne - vhodné pre zobrazenie absolútnych hodnôt

- skokové: - určité časti vypočítaných veľkostí sú vynechané – zaradené do intervalov:

- skoková stupnica s hiátom

- skoková stupnica v dôsledku zmeny vzorca

Kartodiagram

- *mapa s čiastkovými územnými celkami, v ktorých sú pomocou diagramov zobrazené štatistické dáta (absolútne hodnoty) väčšinou geografického charakteru*
- *kartodiagramy*
  - *plošné: kruhové, stĺpcové, štvorcové...*
  - *líniové: vektorové, stuhové*

Typy kartodiagramov

- jednoduchý
- zložený

- štruktúrny kompletný
- štruktúrny so zloženým vydelením

- súčtový
- porovnávací zložený

- dynamický kruhový
- dynamický stĺpcový

- vektorový dosahový (jednoduchý, súčtový)
- vektorový prúdový

- stuhový jednoduchý
- stuhový štruktúrny

Kartogram

- *mapa s čiastkovými územnými celkami, v ktorých sú plošným spôsobom zobrazené štatistické dáta (relatívne hodnoty) väčšinou geografického charakteru*

- *kartogramy*

- *jednoduché*

- *zložené*

- *štruktúrne*

- *bodkové*

- *čiarové*

- *priestorové*